

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

Az előfizetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések szintén a szerkesztőhöz intézendők.

Az evangelizációról.

I. Egy célját tévesztett mozgalom.

A mi kis világunkban, a magyar református egyházi társadalom kebelében alig indult meg még valaha mozgalom kedvezőbb előjelek között, mint épen az evangelizáció.

Mint valami szellemi divat, szent láz vagy lelki influenza, oly gyorsan terjed el soraink között, s mint valami égi aranybánya vállalatnak, oly rohamosan kelnek részvényei.

Az egyházi sajtó egyértelműleg felkarolja. S ha van különbség lapjaink között irányukra nézve, ha van természetes érdek-ellentét a szerkesztők között, — az evangelizáció számára mindegyiknek csak magasztaló szavai vannak.

Az egyházi felsőbb hatóságok is mindnyájan szolgálatába állanak. Hivatalos határozatokat is hoznak ez irányban, el kezdik hangsúlyozni a belmissiót. Nem körvonalozzák, de sűrűen használják az evangelizáció jelszavát, ez új szálló ígét és Erdély ennek hatása alatt hivatalosan meg is alkotja az egyházkerületi papi értekezletet. De nem marad el sem Tiszántúl, sem a Dunántúl. Mindkét helyen egyházkerületi értekezlet jön létre, s a régen szolgáló lelkészi értekezletek romjain beékelődik egy új szervezet egyházunk testébe és a törvényhozás intézkedései alá igéri előkészíteni s megbeszélni számos megoldásra váró ügyünket.

A hivatalos kezdeményezésekkel egyidejűleg vagy még előzőleg versenyre kelnek neves lelkészeink, híveket látogatnak, felolvasásokat tartanak, Téli Ujságot, Keresztyént, Hajnalt, Kis Tükröt, vallásos iratokat kolportálnak, s maga a Prot. Irodalmi Társaság is egyetlen tudományos közlönyünket e mozgalom számára engedi át. Hódít az evangelizáció mindenütt

s mint a nagy francia forradalomban a terjedő mozgalom, elseper minden formát, megcsúfol minden tekintélyt, más alakban mutat minden tárgyat s befoglal mindenkit valami terjengős testvériségbe és egy nagy szabadságba: mi is el kezdünk törődni a fidszi-szigeti vadak lelki üdvösségével, a harisnyanélküli négek túrnetlen sorsával, akár csak a nyomorult norvég halászok; a papok leszállnak a szószékről és átadják a helyöket becsületes iparosoknak és más, céljukat tévesztett existenciáknak; tiszt mesteremberek odahagyják mesterségüket és beállanak vándor evangelistáknak; papot a szerint kezdünk becsülni, a mint a vállást, szószéket, felső tekintélyt leszállítani és népszerűsíteni; világít, a mint a bibliát kerékbe törni, nem átallja. Csudák is történnek lépten-nyomon, ujjászületek, lelki gyógyulások, ördögűzések, s mintha azokat az utolsó időkét élnők, melyről a próféta szól: prófétálnak a ti fiaitok és leányaitok és ti véneitek látásokat látnak és álmokat álmodnak . . .

Álmokat álmodunk mindnyájan. A magyar ref. egyház megújulásának álmát.

S annál keservesebben esik az ébredés, annál lesujtóbb a komor valóság, hogy míg együtt lelkesültünk az evangelizáció hőseivel, együtt hallgattuk a laikusok bibliamagyarázatait, profanáltuk a templomot és a papi tekintélyt, divatot csináltunk a szent dolgokból, megtagadtuk régi ideáljainkat és a felekezeti öntudatot egész a túrhetlenségig és egész addig kiélecsítettük, hogy többé sem más felekezeti magyar polgártársainkkal egy helységben, sem ugyanazon vallású testvéreinkkel egy gyülekezetben békeségesen meg nem férhetünk: elszalasztottuk a megépülésre való kedvező időt, felbátorítottuk a szocializmus miatt különben is felbojgatott s kiválni készülő alsóbb elemeket, s a minek

orvosául ígérkeztünk, mi oltottuk bele egyházunk testébe a felbomlás csiráját.

A mentségünk csak az, *hogy együtt vétkeztünk* mindnyájan az egész magyar ref. egyház s ama másik, hogy minket is tévútra vezettek s mi legfőbb, hogy az adott körülmények között nem is tehetünk másképp.

Nem is csuda, hiszen oly sok bajaink voltak egyházunk falain belől, a melyeket a két törvényhozó zsinat nem tudott orvosolni. Társadalmunknak oly sok sebei, a melyek véreztek; oly általános a várakozás valami reform, valami megváltás iránt, hogy midőn az evangélicizáció zászlóvivői előállottak, minden bajunkra gyógyulást ígértek: mindnyájan utánok tödültünk.

Azután vitt a jelszó is, az evangéliom, melyet felemeltek, melyet ürügyül használtak, s mely előttünk még ma is oly búbajosan hangzik, mint valaha Bethlehem mezejében régen...

Nem csuda, hiszen vérrel szerzett örökségünk s negyedfélszázad óta egyetlen kincsünk, fentartónk és éltető erőnk . . .

Nem vezéreinek, azok közepes vagy közepen aluli tehetségeknél bizonyultak, *egyedül e két körülménynek köszönheti az u. n. evangélicizáció kedvező bevonulását és eddigi sikereit.*

Ezek miatt hajlottak meg előtte és túrték még azok is, a kiket a vallás dolgainak az orfeumok színvonalára való lesüllyesztése, a vallás külsőségeinek külföldi ízű reklámja meg nem tévesztett, a kik nem szívesen látták sem

a szószék, sem a templom profanálását, de a kik a hivatalos mozdulatlansággal szemben nem akarták a cselekvési tért elzárni azok elől, a kik mégis tenni ígérkeztek és a lelki felébresztés nagy munkáját tüzték ki feladatul, sőt segédkezet kívántak nekik nyújtani arra nézve, hogy mutassák meg, dolguk Istentől van-e?

Ma már azonban nincs okunk többé a tartózkodásra. A szomorú eredmények s a pusztulás, a mely az evangélicizációnak eddig nyomában járt, a leleplezések, melynek legközelebb is tanui voltunk, azt mutatják, hogy eljött az ideje annak, hogy elébe álljunk e célját tévesztett mozgalomnak s tisztázzuk úgy *ennek* az u. n. evangélicizációnak, mint általában *az evangélicizációnak* az ügyét s felhívjuk mindazokat, a kik egyházunk valódi érdekeit szívökön viselik, a kik az eddigi eredmények felett megdöbbenve állanak s a kiknek ez új módi divatos lelki őrvongás ellenökre van, hogy nevöket és tehetségöket ne bocsássák tovább ez irány szolgálataba, ne nyujtsanak segédkezet a magyar református egyház nyilvános és mesterséges felbontásához, szorítsák vissza a rajongókat, csavarják ki kezökből a lobogót és e modern apostolok külsőségeknél álló, felületesen készült könnyü útjai helyett keressék fel azokat az ösvényeket, a melyeket számunkra az evangéliom, a kálvinizmus szelleme, a magyar fajnak és az emberi haladásnak érdekei kijelölnek, s melyen egyházunk negyedfélszázadja mindaddig haladt. Ez irányt követve még ma is megépülhetünk, míg a másik úton még újabb csalódás és kár vár reánk.

❖ TÁRCZA. ❖

Az „Üdv hadserege“.

(„The Salvation Army“.)

Valamelyik cikkemben ígéretet tettem e lap olvasóinak arra nézve, hogy a vallásos eszelősségnek e szomorúan nevetséges rendszerével öket alkalomadtán megismertetem.

Nos . . . ? hát ez ígéretemet most be akarom váltani.

S teszem ezt először azért, mert fájdalom! olyan idöket élünk, a mikor a protestantizmus melegágyában egy idö óta nálunk is csodálatos módon felburjánzott rendszeres hypokrisis ezt az „angol mirigyét“ valószínűleg hozzánk is nemsokára átplántálja, a mint átplántáltak pár évtizeddel ezelőtt épen a legszenvedélyesebb kultiválók a veszedelmes szölvö-tetvet. Másodszer teszem azért, mert a vallásos hóbortnak e bizar megnyilatkozása időrendileg egészen újabb keletü lévén, erről annak idején még a velem egykorú s egy és ugyanazon theologiai tudományokat hallgató lelkészi nemzedék sem hallhatott semmit s ha (a mi ma már nem nagy ritkaság!) politikai lapokban felöle egyes híreket olvas, nem

tudhatja, hogy tulajdonképen miről van itt szó s mennyiben érdekli az a protestantizmust?

Nekem azonban már a 80-as évek elején egyik helvét városban volt szerencsém színről-szinre láthatni a sötét-kék* uniformisba bujtatott s a porosz extramarschra élénken emlékeztető feszes lépésekben általános bámulatot keltő eme lelki komédiásokat. S a mikor a genfi kudarc után Basel felé tartottak, világosan emlékszem egyik általánosan elterjedt élelclap következő komikus és sürgönszerű tudósítására: „Die Heilsarmee wird wie man versichert, nächstens über Mönchenstein trotz allen Gegenversicherungen nach Basel kommen und im Burg-Theater Vorstellungen geben. Manifeste und Plakate später. Vorläufig wird daran erinnert, dass das Komite der Schweiz Landesbefestigung seine Aufgabe als vollendet betrachtet und sein Mandat an die „Marschallin“ abgetreten hat. „Bajonnet auf!“ „Bajonnet ab!“ ist jetzt die Parole um jeden aussern und innern Feind zurückzuschlagen.“

Valóban nekem is nehéz felöle komolyan írnom s ha visszaemlékszem farsangi bohóc-menethez hasonló felvonulására, önkénytelenül is az az alvilági másik infámis „marsch“ jut eszembe, a mit Dante „Divina-

* Ma már más színü az egyenruhájök.

Jöjjünk vele tisztába; a Szabó Aladár-féle csuda-doktorok bennünket meg nem gyógyítanak. Nem ismerték fel bajunkat, gyógyszereik is rosszak és már is veszedelmes komplikációkat idéztek elő.

Ferencsy Gyula.

Felekezeten kívül állók-e a baptisták és a nazarénusok?

Protestánsnak lenni annyit tesz, mint tiltakozni minden ellen, a mi a lelkiismeret szabadságát korlátozza a legkisebb mértékben is; elhárítani mindent, a mi az emberi szabadságot természetes jogaiban és fejlődésében akadályozza s nem engedni meg, hogy az emberi jogok és az emberi méltóság lábba tapostassanak.

És ha volt valaha protestáns, a ki ilyen értelemben volt az: én ilyen értelemben vagyok protestáns a legelső sorban.

Engem nem vinne rá a lélek, hogy csak megkísérleljem is akadályt gördíteni bárki elé is akkor, ha a lelkiismeret szabadságának jogával élve, ki akar lépni azon hitfelekezetből, a melynek én egyik lelkésze vagyok.*

De ugyanaz a lélek, mely ilyenkor vezérel, mondja nekem, szorgalmaz engemet, hogy a lelkiismeret szabadságának czime alatt tisztán felismerhető *csalást* ne engedjek elkövetetni.

Mikor tehát egy már be is meritett s több idő óta a baptisták közösségéhez tartozó egyén jelenik meg nálam, a ki a baptista gyülekezetbe nem csak szemlélődés végett, hanem azért jár el, hogy ott hirdesse azon tanokat, a melyek csak baptista könyvekben vannak megírva; mikor az ilyen avégett jelenik meg nálam, hogy bejelentse kilépését azon egyházból, a melyben

* Nézetünk szerint, a lelkiismereti szabadsággal nem ellenkezik az egyházban ingadozók megerősítése, a felekezeti önudat és vallásosság felébresztése által a kilépni szándékozók visszatartása; sőt ez a lelkésznek hivatásszerű kötelessége is.

Szerkesztő.

született, de a melyet már rég elhagyott bejelentés nélkül: nem tehetem, hogy ezt a *csalást* behuny szemmel csak elnézzem, hanem az igazságnak megfelelőleg oda írom az ilyennek a bizonyítványába, hogy *most* bejelentette ugyan kilépési szándékát nálam, de *tényleg* régen kilépett, régóta baptista már ő s az is fog maradni halála napjáig, tehát nem lesz, mert nem lehet *felekezeten kívül álló, felekezetnélküli*.

A ki felekezeten kívül álló, felekezetnélküli: az kilépése után nemcsak azon felekezet közistentiszteletében nem vesz részt, a melyhez tartozott volt, hanem elkerüli azt, messze elkerüli a baptistákali közösségnek, gyülekezetben való érintkezésnek még a látszatát is.

A felekezeten kívül állás, felekezetnélküliség kizár minden *közösséget*, tehát az, a ki felekezeten kívül áll, nem vesz részt olyan istentiszteleten, a melyet gyülekezet tart, semmiképen sem.

A baptisták és a nazarénusok gyülekezetekben tartják istentiszteleteiket, vagyis közistentiszteleteket tartanak, tehát ők nem felekezeten kívül állók, nem felekezetnélküliek a szó valódi értelmében.

Igaz, hogy nem tartoznak a Magyarországon bevett avagy elismert hitfelekezeteknek egyikéhez sem, de azért ők nem felekezeten kívül állók, nem felekezetnélküliek, hanem baptisták és nazarénusok.

Ha a felekezeten kívül állók, a felekezetnélküliek gyülekezetté alakulnak: megszűnnek felekezeten kívül állók, megszűnnek felekezetnélküliek lenni, hanem alkotnak egy olyan *felekezetet*, a melynek „neve“ ez: a felekezeten kívül állók, a felekezetnélküliek felekezete.

És ez nem fából készült vaskarika, mert egy ilyen meghatározásban van ugyan szójáték, de van *lehetőség is*.

Hát hiszen Magyarországon voltak „pártonkívüli“ országgyűlési képviselők is. Ezek a meglevő pártok egyikéhez sem kívántak tartozni s míg kiki közülök csak magában állott s élt képviselői jogával, pártonkívüli volt minden bizonynyal. De mihelyt összejöttek, klubbot alakítottak és együtt tanácskoztak a teendő felett: megszüntek pártonkívüliek lenni, hanem új pártot alakítottak, a melynek ez volt a neve: „a pártonkívüliek pártja.“

Comédiája“ „Pokol“ című része 21-ik éneke legvégső soraiban ír le, de a mit itt idézni *nem lehet* . . . A ki kíváncsi rá, olvassa el a hivatolt helyen.

Ennyi beszéd után pedig még egy kijelentéssel tartozom. Azzal t. i., hogy a következő ismertetésben Wilhelm Rohnertet követem, ki nagyjából egy szemtanu elbeszélése után mondja el, a mit elmond.

Mint sok más egyéb divatos szekta, úgy az „Üdv hadserege“ is a methodismus kebelén született. Alapítója valami W. Booth nevű methodista-predikátor. Ez a férfiú ugyan 1829-ben Nottinghamban az anglikán egyházhoz tartozó szülőktől származott, de rajongó s túlzásokra hajlandó vérmérsékletének megfelelőleg már kora ifjúságában methodistává lett, s mint predikátor állást 1853-ban egyik londoni methodista gyülekezetben nyert. Innen azután Guernsey-be hivatott meg, hol vehemens fellépésével nagy mozgalmakat keltett. Később megtették evangélistává, vagyis vándor-predikátorrá s ilyen minőségében beutazta egész Angolországot. Az 1865-ik évben aztán összeveszett a methodistákkal is s azonnal saját kézre kezdett el dolgozni. Munkateréül London külvárosait választotta s akár esett, minden este ott lehetett látni a rajongót a legnagyobb forgalmú egyik utca bizonyos jói ismert gázlámpája alatt, a mint most

a földön, majd magas dobogón állva kevés számú nők és férfiak társaságában szívrehatólag énekelt s bűnbánatot prédikált. Bármilyen buzgóságot és szívósságot fejtett is azonban ki az éneklésben és predikálásban, darab ideig semmi eredményt nem tudott elérni; vagy legfeljebb is csak annyit, hogy a kíváncsiságot magára vont a járókelők érdeklődését maga iránt egy pár pillanatra felköltötte. Booth úrnak azonban mindez a kedvét el nem vette; türelmes volt a végletekig s az utcai csöcselék gúnyjára és insultusára rá sem hederítve, szokott helyén szívós kitartással kántált és prédikált. Egyszer aztán rájött arra, hogy az egereknek és patkányoknak csalétket szoktak kitenni s úgy kerülnek csapdába. Megpróbálta ezt a fogást a maga céljainak megfelelő formában alkalmazni s csakhamar észrevette, hogy a nép legelső rétegeiből többen lépre mennek s hozzája csatlakoznak.

A mint ennyire jutott, embereit glédába állítva, ezeknek élén el kezdett apróbb körmeneteket és processiókat tartani, mindenütt fáradhatatlanul predikálva és énekelve s a járókelőket kérve, hogy vegyenek részt az ő istentiszteletükön, melyeket részint a szabadban, részint a felszentelt helyiségekben tartottak.

Ilyen előzmények után végre az 1878. esztendőben annyira fejlett a dolog, hogy Booth elérkezettnek látta

Minden a mi helyes és elfogadható a pártonkivüliség fogalmával szemben, helyes és elfogadható az a felekezeten kívül állással, a felekezetenkívüliséggel szemben is.

Hogyan történhetett hát az, hogy maga a vallásügyi miniszter így nyilatkozott az országházban márcz. 5-ikén: „a nazarénusok és a baptisták is vallásosak és felekezeten kívül állók?”

Ez előttem megfoghatatlan!

Nem osztom ezt a felfogást semmiképen sem, mert a ki felekezeten kívül áll, nem él közösségben senkivel sem azért, hogy vallásos érzelmeinek, gondolatainak kifejezést adjon; kerüli az olyan a gyülekezetet és nem vesz részt abban semmennyiért sem.

A baptisták és a nazarénusok csak a Magyarországon bevett, avagy elismert hitfelekezeteken állanak kívül, de másként minden bizonynyal felekezeten belül állanak ők, vagyis olyan felekezetet alkotnak, a mely Magyarországon kívül réges-régen létezik immár.

De ha helyes volna is az a felfogás, miszerint a baptisták és a nazarénusok felekezeten kívül állók s így bárkinek is meg kell engedni azt, hogy — kilépvén azon hitfelekezetből, a melyben született — baptista és nazarénus lehessen: *veszélyesnek* tartom ezt a felfogást nem annyira egyházi, mint sokkal inkább állami igen fontos érdekek tekintetében, — tehát én nem tartom megengedhetőnek azt, hogy bárki is baptista és nazarénus lehessen akkor, ha kilép azon egyházból, a melyben született egykor.

Miért? Elmondom indokaimat.

Én alaposan ismerem a nazarénusok és a baptisták azon tanait, a melyek kizárják azt, hogy bárki is lelkesülhessen a hazáért bármikor is, de lelkesülhessen különösen akkor, ha veszélyben forog, veszélyben fog forogni a haza.

A nazarénus meg sem fogja a puskát. A baptista megfogja kényszerűségből, de bizonyos, hogy háborúban nem fogja azt használni a céljának megfelelőleg. Hiszen

az időt az új szekta szervezéséről gondoskodni. S ezt a szervezést egészen katonai módon és tempóban csakhamar keresztül is vitte.

„Arról van szó — szokta volt Booth mondani — hogy a világnak az Ur számára való meghódítására egy szent hadjáratot indítsunk. Ugyde háborúban valamire csak egy kellőleg iskolázott s egységesen vezényeg hadsereg képes; a minthogy a zsidó nép is katonailalt volt szervezve, mikor a Kanahánt el akarta foglalni.”

Igy jöttek létre azok az „Ordres and Regulatives for the Salvation-Army”, melyeknek egyik szakasza így szól: „a Szent Lélek az ő nagy művét csak azon személyek által viheti tökéletességre, a kik feltétlen fegyverlerakásra készek azok előtt, a kiket a Lélek választott őket vezényelni.”

Az „Üdv hadseregét” tehát férfiak és nők vegyesen alkotják; fel van osztva különböző hadtestekre s a sereg élén mint „tábornok” maga a „nagy” Booth áll. Feleisége a: „marschalnő” címet viseli. Fiai a „vezérkarhoz” vannak beosztva. A „tiszt urak” („hadnagyok, századosok, őrnagyok és ezredesek”) részint, mint „csapatvezetők”, részint mint predikátorok szolgálnak s kötelezve vannak minden idejüket a hadsereg ügyeinek szentelni s ezért a „közös pénztárból” tisztességes díjazásban

csak egy csirkét, avagy egy malacot is mással ölet meg, ha módjában van mással öletni ezeket s a vértől annyira irtózik, hogy a magyar ember előtt nagyon kedves véres hurkát és a gömböcöt nem eszi meg, az egész világerért sem.

De nem lehetnek a nazarénusok és a baptisták nemcsak jó, hanem egyáltalában nem is lehetnek *haza-fiak* sem. Az ő országuk nem e világból való; nekik csak mennyországuk van, a földi országgal, a hazával mitsem törődnek ők.

Sőt, mint a társadalom tagjai is levetkeztek ezek azon jellemvonásokat, a melyek a magyart annyi nemzetek felett magasan tüntetik ki. Magukba mélyedők, zárkózott életet élők, az örökös sirva imádkozás, térden csúszás és biblia-olvasás miatt megromlott vérűek ők.

Mindezek a jellemző vonások azt mutatják, miszerint ők már megszűntek magyarok lenni s nem is azok semmiképen sem. Vörös sipkás honvéd és huszár, a kik közül egy halálának mindig husz volt az ára, nem lesz, nem lehet az ilyen vérű emberekből soha, — de soha! . . .

Még az az iskolásgyermek is, a ki eleven, fürgé és gyors felfogású volt két év előtt, míg t. i. a szülei baptisták avagy nazarénusok nem voltak, egy év alatt olyanná lett, hogy kerüli a legártatlanabb gyermekjátékot is; elvesztette gyors felfogását is annyira, hogy olyan, mintha született volna butának.

Tudom, hogy nem lehet, nem is tanácsos, nem is helyes *üldözéssel* akadályozni a baptismus és nazarénizmus terjedését Magyarországon s ezt én nem is akarom; de meggyőződése az, hogy nem helyesen felfogott *törvényes* eljárással segítségükre lenni nékiek a terjeszkedésben, vagyis megengedni azt, hogy a *kilépő* ne felekezeten kívül álló, hanem baptista avagy nazarénus legyen: ez *bűn* úgy a társadalom, mint az ország legfőbb érdekei, tehát a haza ellen.

Még csak egyet kívánok felhozni. A baptistáknál és nazarénusoknál vak vezet a vakot s így mindketten verembe esnek menthetetlenül, és pedig abba a verembe,

részesülnek. A tulajdonképeni „katonák” („közemberek, káplárok, őrmesterek”) rendes polgári hivatásoknak élhetnek; azonban minden pillanatban „*utra- és harczrakészen*” kell állaniok. Hogy pedig a „*hadsereg*” fellépése mindenütt lehetőleg „érdekes és feltűnő” legyen, behozták rendeletileg az egyenruha viselését. A férfiak kezdetben sötét-kék kabátot piros hajtókával, katona sapkát s a galléron egy ércz „S” (= „Salvation”) betűt hordtak. Ugyancsak a galléron van jelezve a rangfokozat is. A nőkatonák uniformisa: sötét-kék ruha a nyaknál bordürrel, fekete s elől magasan felgyürt szélű szalmakalap.

Minden dolgaiknak katonai színezete van s az elnevezés is a kaszárnya-szótárból került ki. Főgyűhelyökről p. o. azt mondják, hogy az „*főquartier*”; lapjok czime: „*harcsi tárogató*”. Hogy minél tevékenyebb „*törzsisztek*” képezhessenek, az „*aspiránsokat*” és „*kadétokat*” két „*kadétházba*” osztották be, melyek közül az egyiknek élére mint „*a hadi iskola inspektora*” Booth generálisnak egyik leánya állítottott. Mert tiszték nemcsak férfiak, hanem nők is lehetnek s rendkívül érdekes jelenet, mikor valamelyik fiatal leány, mint „*százados*” vagy „*őrnagy*” felhívatik s katonai uniformisában előlép s egészen komoly képpel a nélkül, hogy elmosolyítaná magát „*parancsokat*” osztogat s „*jelentéseket*” fogad.

a mely elmaradhatlanul sirja lesz a már szép fejlődésnek indult s Magyarország jövőjét egyedül biztosító közmívelődésnek, a kulturának is.

Azért: videant Consules!

Ágya.

Nagy Sándor,
ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

Milyen is hát az a tanítói fizetés?!

— Ajánlva a tanítójelöltek szíves figyelmébe. —

Talán egy dolog felett sem folyt annyi szó- és tollharcz ebben az évtizedben, mint a „tanítói fizetések“ felett. Az „Egyetértés“ tanügyi rovatában csak ez év elején is majd szétszedtek egy református papot (Kállai Miklóst), mert azt merete írni, hogy képzettségük és munkájukhoz képest elég jól vannak és vagyunk fizetve mi néptanítók. Nincs az a gúnyos cím, mit rá nem ruháztak volna. Mikor egynehány cikket, mint választ a Kállaiéra elolvastam (mert bizony nekem sem kedvem, sem időm nincs az „Egyetértés“-t folyton, illetve mindennap olvasni), úgy szerettem volna tollat fogni, de még vártam. Most azonban, ha t. Szerkesztő úr megengedi, mégis csak elmondok egyet-mást; hiszen semmi egyéb nem vezet, mint a tiszta meggyőződés és az a tudat, hogy a miket *tapasztalat* után írok, az csak hasznára lehet annak a legszentebb ügynek, melynek magyar tanügy, magyar közművelődés a neve.

Nem olvastam a *Kállai* cikkét (igazán sajnálom), de nekem is szent meggyőződésem, hogy a tanítói pálya ma, midőn a megélhetés s kenyérhez jutás legtöbb téren oly sok gondot ad, a *tanítói fizetések országos rendezése óta* sokkal biztosabb kenyeret nyújt egy *arra hivatott* egyénnek (s hivatás nélkül mit is keresne ott valaki), mint az érettségi vizsga után nyitva álló (posta, vasút, adóhivatal stb.) pályák legnagyobb része, sőt a református papi állások egy jórészét is felülmúlja.

Különben a „*harcz*“ módja is igen érdekes. Ugyanis: miután a „katonák“ az ő „*kaszárnnyáik*“-ban (= istenitiszteleti helyiségek) összegyülekeztek s a „tiszt-urak“ és „tiszt-urnők“ kommandórára sorakoztak, az „ezredes“ a battallion élére áll s kezdődik a „*kivonulás*“. A csapat előtt lépdel a „*zászlótartó*“ piros lobogóval, melyre nagy betűkkel van felírva: „*tűz és vér!*“

Azután következik a „*regiment és battallion-zenekar*“ sippal, dobbal, harsonákkal stb. s ezek után „marsi- roznak“ sorokba beosztva a „*katonák*“.

Az ilyen utcai körmenetek alatt, melyek rendszeren az istenitiszteletet megelőzni szokták s körülbelől egy órahosszat tartanak, a „hadsereg“ a „zenekar“ után „*harcsi dalokat*“ énekel roppant lelkesedéssel „*hallelujáh*“-zván s a kikkel találkoznak, azokat szinte erőszakosan hivatgatván, hogy álljanak be a sorba és vegyenek részt az istenitiszteletben.

Különös kedvteléssel vonulnak el a nyilvános helyiségek és csapszékek előtt, hogy ezekből a „bűnbarlangokból“ minél több „*hadi zsákmány*“-ra tessenek szert.

Többször az utcai csőcselékkel véres összeütközéseket inscenálnak s ugyancsak van dolga a rendőrségnek. De a fő dolog az, hogy nem hiányzik a vértanuság diszkoszorúja sem, mely természetesen a salvationista

Tudom, hogy ez utóbbi állítással szemben azonnal gúnyos mosolylyal állnak elő sokan s így szólnak: „hiszen mit dolgozik egy falusi pap egy tanítóhoz képest, ki minden nap 5 órát ül az iskolában“ (pedig hát tényleg csak 5 napot ül hetenként). S ez a tanítótársaim valamelyikétől kitalált divatos, de nem igazságos érvelés úgy fel lett már kapva, hogy legközelebb egyik *egyházi* lapunkban (Egyh. és Isk. Lap 9. sz.) egy „szigorló orvos-növendék“ nem átallja ezeket írni: „*a nép nem elégszik meg ezután azzal, hogy papja helenként egyszer predikálva, a többi hat napot kedélyesen quaterkázva pipaszó mellett töltse el.*“ Hát hiszen kérem, ilyet akár tanító mond, akár „szigorló orvos-növendék“. — meg gondolatlan, gyermekes mondás s én nem is akarok ezzel foglalkozni, hanem visszatérek tárgyamhoz.

Hogy is állunk most a tanítói fizetésekkel? Az 1893. XXVI. t.-cz. értelmében — úgy tudom — 400, illetve 300 frt minimális fizetés mellett „*tisztességes lakás és legalább egy negyed holdnyi kert használata*“ van biztosítva egy rendes tanítónak. Ehez vegyük az ötöd- éves korpótlékot s a nyugdíjképeséget, — kérdem, hogy egy 19—20 éves ifjú — ismét hangsúlyozom, hogy *ha hivatással bir pályája iránt* — nem elégedhetik-e meg? Hanem értsük meg egymást, uraim s kivált ifjú pályatársaim, jól. Mikor én készakarva aláhúztam a *hivatás* szót, nem azt akarom vele kifejezni, hogy az illető tudjon és szeressen tanítani, mert ez egy hivatott tanítónak még nem elég! Egy *hivatott tanítónak* vagy a *zenében*, vagy a *gazdaságban* (értvén alatta kertészetet is) kell okvetlen alapos jártassággal birni. De hát mi köze a zenének és gazdaságnak a „tanítói fizetéshez“?! Mindjárt megmondom! Mikor a 300—400 frtos tanítói fizetést oly gyakran emlegetik, a legtöbbben elfeledik megbecsülni azt a „tisztességes lakást és kertet“, mely legtöbbször falun nem negyed, de fél vagy egész hold is van s elfeledik, hogy okszerű műveléssel nagyon sokat lehet ám előhozni abból a tanítói kertből. S az a 20 éves fiatal ember, kit jó sorsa egy faluba vezet, mire az első ötödéves korpótlékot megkapja, — még ha pusztá kertet talál is — megnyer még egy *korpótlékot* a kertjében, ha kellő gonddal, szeretettel munkál-

tekintélyét az együgyűek előtt roppantul emeli. Az is magától érthető, hogy az efféle körmeneteknek az utcákon rendkívül sok bámuloja akad. Mint nálunk a szerbiai medvetánczoltatót a gyermekek, csapatokban követik ezeket is a kíváncsi tömegek. Sőt mert legtöbb „*harcsi dalaik*“ az utcai és korcsmai általában ismert dalokból vannak átvéve, nem egyszer megtörténik, hogy a kíváncsi csőcselék elkezdí azokat jókedvűleg merő pajkosságból velök együtt fúni s így „*marschiroznak*“ vissza gyülekezési helyökre.

Itt, az istenitiszteleten következik aztán a tulajdonképpen „*roham*“ az összegyűltek ellen. Éneklés, imádkozás, rábeszélés, hallelujáh-ordítózás, a „*megmentettek*“ elővezetése s más szomoruan mulatságos figurák, míg végre valami elképzelhetetlen „*győzedelmi rivalgás*“ között a „*háboru*“ arra a napra véget ér.

Ime a komoly vallásosságnak ez a lehangoló torzképe a protestáns szabadság firmája alatt!

Mi pedig azt kérdezzük, hogy vajjon hol van mindez megírva a bibliában és hogy vajjon mi volt ehez képest a farizeusok képmutatása!? S vajjon azok az indokok, melyeket a botrányos bohóc-előadások védelmére többen még a komolyabb gondolkozók közül is felhozni szoktak, nem használhatók-e fel jogosan és eredményesen p. o. a római katolikus hitrendszer támo-

codik ott. Ezért hangsúlyozom, ifjú pályatársak, hogy a gazdaság, illetve kertészet kedvelésével felfegyverkezve jöjjetek ki erre a szép pályára, hol ha nagy fizetés nem is vár reátok az anyagiakban, de annál több vár — ha hivatással jöttök — a gyermeki szívek nálájában.

Es a zene?! Óh azt nem is tudnám e rövidke cikk keretében leírni, mily nagy töke falun és városon a zenei képzettség s csak azt hangsúlyozom most, hogy *mindenki bünt követ el önmaga ellen, ki — a mennyiben alkalom van rá az intézet falai közt — nem képezi magát a zenében.** Igaz, hogy ha zene-órát ad valaki, az iskolán kívül is leköti magát; de azt tapasztalásból mondhatom, hogy az nem árt meg senkinek s nem is rontja le azt a sokszor emlegetett tanítói tekintélyt. Azért csak *zenéljetelek és kertészkedjetelek!* S akkor a leg-egyszerűbb tanítói lak is „*tisztességes lakás*” lesz.

Adja Isten!

Csermő (Aradmegye), 1897. márcz.

Vadas Gyula,

ev. ref. lelkésztanító.

IRODALOM.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerületi egyházi értekezlet 1895. október hó 31-én Nagyváradon tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. H.-Szoboszlón a „Szoboszló és Vidéke” könyvnyomdájában, 1897.

A 66 lapra terjedő jegyzőkönyv tartalma következő.

1. Az 1895. okt. 31-én Nagyváradon tartott közgyűlés jegyzőkönyve. 2. A nagyválasztmány ügyviteli alapszabályszervezete. 3. Az 1896. nov. 20-án Debreczenben tartott választmányi gyűlés jegyzőkönyve. 4. Szabó János körös-tarcsai lelkész, békés-bánati esperesnek a n. váradí közgyűlés alkalmával Luk. 10, 2. alapján mondott egyházi beszéde. 5. Csiky Lajos debreczeni theol. tanár „Javaslat a belmissióról.” 6. Gulyás Lajos kistűjszállási lelkész munkálata „A lelkészképzésről,

* Mindezeket a lelkész-jelölt ifjak szíves figyelmébe is ajánlom.
V. Gy.

gatására is!? Hiszen ha csak a cél tekintjük, akkor nagy hibát követtek el a reformátorok, mikor a képeket, czifra ruhákat, gyertyákat stb. kihányatták a protestáns templomokból; mert azt még eddig az ilyen magunk formájú csökönyös és konok kálvinista sem vonta kétségbe, hogy ezek a külsőségek az együgyűbb vallásos lelkekre roppant hatással vannak.

Mi igenis el tudjuk képzelni azt, hogy ha 5—6000 ember valahol egy helyre összegyűl s legalább 30 féle 100—150 drb hangszer lármája mellett elkezd ordítani, táncolni, tapsolni, kendőket lobogtatni stb. stb. (mind ez így megy a salvationistáknál!) az nem mindennapi infamis egy látományt nyújt s igazán egészséges idegrendszer kell hozzá, hogy a közelben álló szem- és fültanu lelkében meg ne betegedjék s akarata ellenére is lépre ne menjen; de a magyar protestánsoknak legyen eszök s ha azt látják is, hogy a minden erényeik mellett sok különczködéssel bővölködő angolok a vallásos téren is nem egyszer a legsajnálattal teltebb tulzásokba esnek: ők álljanak, maradjanak meg a történeti alapon. Azoknak az angoloknak sok pénzök van a bolondok és kifíczamodott elméjü szerencsétlen élő halottak számára azok annyi palotát építhetnek, a mennyire éppen szükségök van de mi az Angyal-földi, meg a Lipót-mézei tébolydák mellett alig-alig tudjuk létesíteni

tekintettel a megváltozott egyházpolitikai helyzetből folyó sokoldalú lelkészi teendőkre.” 7. Ferenczy Gyula volt krassói lelkész, jelenleg debreczeni akadémiai tanár munkálata „A magyar református egyház anyagi ügyeinek rendezéséről.” Az értékes jegyzőkönyv megküldetett az egyházi értekezlet minden tagjának s gazdag tartalmával bárkire nézve is komoly tanulmány tárgyát képezheti.

Emlékkönyv a mezőtúri ev. ref. egyház újvárosi templomának 1896. szept. 20-án tartott felavatási ünnepéről. Szerkesztette *Kecskeméthy László*. Ára 1 korona. Kiadta a mezőtúri ev. ref. egyház. E 166 lapra terjedő vaskos füzet magában foglalja első sorban azt az okmányt, a melyet az említett templom alapkövetéti ünnepélyén a templom alapjába befalaztak és a melyben Mezőtúr város Újváros nevű városrészének és az újvárosi ev. ref. templomnak az alapkövetéti napjáig, 1894. szept. 2-ig terjedő története van megírva. A füzet további részében a templom felavatása; azon alkalommal *Kiss Áron* püspök imája, *Madarász Imre* és *Sarkadi N. István* lelkészek egyházi beszédei, *Györy Lajos* és *Turgonyi Lajos* esketési beszédei s *Dorogi Lajos* esperes bezáró imája foglaltatnak. Közölve van az adakozók névjegyzéke s végül *Turgonyi L.* lelkésznek történeti beccsel bíró beszéde az egyház multjáról, melyet 1892. szept. 21-én tartott belvárosi 100 éves templomi jubileum alkalmával tartott. Az új templom képe is látható a füzetben. Ajánljuk t. olvasóink figyelmébe.

„A hód-mező-vásárhelyi ev. reform. egyház Évkönyve. Kiadja az ev. ref. egyháztanács. I. füzet. 1892—1896. Ára 20 kr. A tiszta jövedelem az új templomi jártásokra fordítatik.

A nevezett egyháztanács igen életrevaló és dicséretes dolgot cselekedett akkor, a midőn elhatározta, hogy a gondjaira bizott gyülekezetről koronként részletes jelentést tesz közzé. Ennek az elhatározásnak az eredménye e füzet, a melynek célja az is volt, hogy épen a millennáris esztendőben tüntette fel az egyház állapotát

csak a harmadikat is s adja az Isten, hogy többre szükségünk ne is legyen, sőt álljanak ezek is egytől-egyig mindig üresen!

A kálvinizmus a józan észszel párosult hitnek a vallása; megvan benne mindaz, mi az életet nemessé, boldoggá teheti, csak legyen az élő, szívet, lelket betöltő s tettekben nyilvánulni kész igaz kálvinizmus.

A methodizmus, pietizmus stb. pedig vigyázzon magára, mert épen a protestantizmus tanított meg bennünket arra, hogy nem minden a ki azt mondja: Uram! Uram! megyen be a mennyeknek országába! A hódmezővásárhelyi méregkeverők egyik szomorú alakja Horváth János álszentelkedésével régen kivívta magának a „*bibliás ember*” szép címet; a mint felőle írják, a börtönben is folyvást a szentírást idézgeti; de azért a Jäger Mária mérgével saját apját és anyját pusztította el. „*Metéljétek körül magatokat az Urnak és vessétek el a ti szíveteknek bőreit, hogy az én haragom felgerjedvén annyira ne égjen, hogy senki el ne oltthassa a ti cselekedeteiteknek gonosságáért* (Jerém. 4. 4.).

Püspökladány, 1897. márczius.

Eröss Lajos,

ev. ref. lelkész.

és működését s egyuttal a nevezetesebb eseményeket az utolsó öt év alatt. A füzet az egyházi kormányzatról és kezelésről, az egyházi szolgálatok és rendtartásokról, az egyház intézeteiről, itt a népiskolák és főgymnasiumról, a „jótét egyesület“-ről, ref. nőegyletről, behivatalnokok gyámintézetéről, templomi énekkarról, téli felolvasásokról, az egyház anyagi állapotéről, a nevezetesebb eseményekről s a jövő teendőiről tartalmaz sok érdekes és tanulságos közleményt. Az egyháztagok érdeklődésének ébrentartására s lelkiégyületére szolgáló füzet képeket is tartalmaz. A füzet élén találjuk az egyház egyik érdemes lelkészének, a mult évben elhalt *Miklovicz* Bálintnak (1836—1896) arcképét. A füzetben van *Nagy András Jánosnak* (1812—1891) a ritka nagy lelküiséget tanúsító jótékonyágáról országszerte ismert egyszerű, gazdag polgárnak, *Kovács* Ferencz kir. tanácsos, nagy alapítónak s nejjének *Küry Teréziának*, s egy másik áldozatkész férfinak, *Oláh* Ferencznek arcképeit s végül az 1894-ben restaurált új templom rajzát. A füzet, a mely bár évkönyv nevet visel, jelentős alakjában van kiadva, *Bányai* Sandor főgymn. tanár és egyházi jegyző tollából származott, az ő ismert buzgóságát dicséri, de fényt áraszt magára az egyházra, annak lelkészi kárára, különösen a nagyérdemű tudós lelkészelnökre *Szeremlei* Sámuelre s az egyház egész előljáróságára is, s egyuttal azt mutatja, hogy hazánk ezen egyik legfényesebb egyházában eléggé eleven és öntudatos egyházi élet van, minden bajok és nehézségek dacára is. Bizony, a debreczeni egyház is elég nagy és erős volna arra, hogy életéről időnként hasonló módon számot adjon hiveinek s az érdeklődő hazai reformátusságnak. Kár, hogy ezzel a millenniumról már lekészt.

Melanchthon Fülöp levele, melyet 1553. október 13-én Körmöczbánya szab. kir. városához intézett. Fölfedezte és közli *Krizko Pál* Körmöczbánya városi levéltárnok. Ára 10 kr. Hornyánszky. 1897. E czímen megjelent kis füzet a Luther-társaság XXVII. kiadványa, Melanchthon arcképével, melyhez előszót *Zsilinszky* Mihály a társaság elnöke, államtitkár irt rövid előszót. A levél hasonmása is a füzethez van csatolva, s Melanchthon szülőházának képe. A levelet a nagy reformator Körmöczbánya város birójához és tanácsához intézte, *Niceus* Pál német hitszónok érdekében, midőn ez utóbbi Körmöczbányára Wittenbergából, a hol Melanchthon tanítványa volt, lelkésznek meghivatott. A füzet aktuális érdekű is most, midőn Melanchthon negyedszázados születési évfordulóját ünnepeltük.

Beköszöntő egyházi beszéd, elő- és utóimádság. Irta s Tisza-Füreden 1896. decz. 6-án elmondta *Csánki Benjámint* ev. ref. lelkész. Karczag Szódi S. könyvnyomdája 1897. Ára 10 kr.

Ján. 21, 15—17. alapján tartott beköszöntő egyházi beszédét a t. füredi ev. ref. egyházközség kitűnő nevű ifju lelkésze, *Csánki Benjámint*, arról tevén vallást hívei előtt, hogy *ő az ő lelki nyáját szeretetből akarja legeltetni*, s e czélből 1-ör is *szeretből akarja a lelki eledellel táplálni*; 2-ör *szeretből akarja vezérelni*. Gyönyörűen, a töle megszokott mélységgel, erősen bibliai s teljesen keresztyén szellemben fejtegeti tárgyát. Ugy az egyházi beszéd, mint az előtte és utána álló imádságok igazán egyházzszónoklati műremekek számába mennek.

Gyakorlati bibliamagyarázatok. Garzó Gyula, békés-gyomai lelkész ezen jönevű és nagyérdemű szak-

folyóírata 1897. évi folyamából megjelent a január—februári füzet, melyben *Révész Mihály* n.-bajomi ev. ref. lelkész, ez ismert jó tollú egyházi írónk, folytatólagosan Máté evangyéliomot fejtegeti az V. rész 25. versétől a VII. rész 21. verséig. Nem kész gyakorlati bibliamagyarázati dolgozatokat ad ezen munkájában az érdemes szerző, hanem különböző czimek alatt kisebb-nagyobb szakaszokat ölelvén föl, tehát a külső symmetriával sem törődvén semmit, minden szentíráti tételhez külön *magyarázatot* s külön *tanulmányt* füz. Teljesen jogosult Garzó irodalmi vállalatában a gyakorlati bibliamagyarázatnak ezen neme is, kivált olyan gondos és alapos kidolgozásban, a milyen a *Révész Mihályé*. Ha ezen evangyéliom magyarázata marad hátra s ezekkel bevégezdvén az újtestamentom, a vállalat is megszűnik, mert több áldozatot már e minden pártolásra méltó és egyházi közönségünk által mégis elhanyagolt vállalat mellett a munkás szerkesztőtől és kiadótól várni tiszteséggel csakugyan nem lehet.

Magyar írók élete és munkái. Egyszerre emlékezünk meg ezen hatalmas és minden művelt emberre nézve nélkülözhetetlen irodalmi vállalat V-ik kötetének 3. és 4. füzetéről, melyek a *Jakab—Jedlicska*, illetőleg *Jedlicska—Jókai* nevek írotulajdonosaival s ezek műveivel ismertetnek meg bennünket. Protestáns egyházi és iskolai szempontból lapunkat ezen két füzetben a következő írók érdeklik közelebbről: Jámbor Lajos tanító, Jancsó Ádám főgymn. tanár, Jancsó Áron és Lajos lelkészek, Jancsó Sándor theol. tanár, Janka Gyula és József lelkészek, Jánosi Zoltán lelkészjelölt és bölcselet-hallgató, Jenei Viktor erdélyi ev. ref. egyh. ker. igazgató tanácsos, Jeszenszky Károly lelkész, Jeszenszky Pál főgymn. tanár, Jezsovics Pál lelkész. Az eddig megjelent 41 füzet 9209 életrajzot foglal magában. A M. Tud. Akadémia megbízásából Szinnyei József szerkesztésében s Hornyánszky Viktor kiadásában megjelenő s a pótlék-kötettel együtt 10 kötetre (100 füzetre) tervezett nagy mű remélhetőleg 1900-ra lesz befejezve. Előfizetési ára 5 füzetre 2 frt 50 kr., 10 füzetre 5 frt. A már megjelent első kötet ára 10 frt, a II. köt. 6 frt 50 kr., a III. köt. 6 frt, IV. köt. 6 frt bérmentes küldéssel. A következő 42 füzet f. hó 15-én jelenik meg. Ismételten is nagyon melegen ajánljuk ezen hízagpótló munkát t. olvasóink s mindazok figyelmébe, kik irodalmunk története iránt érdeklődnek.

NEKROLOG.

BAKOS JÓZSEF
1824—1897.

A mult február hónapban két szomszédos egyházközségben két agg lekipásztor koporsója felett hullottak a részvét könnyei, jelezték a bús szavú harangok a gyülekezetek gyászát s öltöttek gyász ruhát a papi családok. Mindketten megérett gabonaként arattattak le a halál sarlója által s takarítottak be a mennyei gazdának csűrűbe. Február 7-én a bakonszegi, 19-én pedig a komádi ref. egyház közönsége maradt lekipásztor nélkül. Néhai Nagy Dániel komádi lekipásztor nekrológja közöltetett már e becses lap f. évi február 27-én megjelent 9-ik számában, én most az előbb említett egyház volt lekipásztorának Néhai Bakos Józsefnek sirja felett gyujtom meg az emlékezet fáklóját.

Csendes, zajtalan élete volt a megboldogultnak. Szerénység és ritka becsületesség voltak kiváló erényei. Gyülekezetének tagjaihoz a legönzetlenebb szeretet és tisztelet érzelmei fűzték hosszú hivatali pályáján. Mindig a békeséget kereste és követte, minélfogva ellenséget nem szerzett magának, de ellenszenvét ő sem érezte soha senkivel sem gyülekezetében, sem azon kívül. Szelid természete, jámborsága és tiszta jelleme nem is engedték, hogy hívei között bárkivel is összeütközésbe jöjjön. Híven sáfarkodott a reá bízott talentomokkal és szorgalmasan munkálkodott az Ur szőlőjében mindaddig, míg az öreg korral együttjáró gyengélkedések engedték, míg le nem roskadt az élet és munka súlyos terhei alatt.

Bakos József született Zsákán, Biharmegyében, Bakos László iskolarektor és Igaz Zsófia születőől az 1824-ik év márczius 21-én. Elemi iskoláit édes atyja vezetése alatt Zsákán, a gymnasiumot Derecskén és Sárospatakon, a theológiát pedig a debreczeni kollégiumban elvégezvén, rektorságra Békésmegyébe, Körös-Tarcsára ment ki. Rektori pályája elvégezése után elkövetkeztek életében a minden szegénysorsu ifjakra nézve annyira emlékezetes kápláni sanyaru esztendő, melyek alatt — mivel szüleitől segítséget nem nyerhetett, ezek is a szegénység ama „paizsos férfiú“ vasmarkai által levén lekötve — az anyagiakkal volt kénytelen küzdeni. A forradalom, mint káplánt találta s eleget tett hazafiui kötelességének az által, hogy a zsákai és furtai 250 emberből álló nemzetőrszáznak főhadnagya lett s mint ilyen tett szolgálatot hazájának. Sokáig és több helyeken káplánkodott, nevezetesen H.-K.-Szentimrén, Derecskén, Udvariban, Konyáron, Körös-Tarcsán, Bakonszegben, a legutóbbi helyen helyettes lelkészi hivatalt viselt, mignem 1855-ben, 30 éves korában a bakonszegi egyház rendes lelkészéül választatott. Csakhamar meg-nősült, házastársul választván magának Harmathi Márton bakonszegi tanító leányát Rozáliát, kivel töltött házassági életben 40 évet. Isten sok gyermekkel áldotta meg ezen házassági szövetséget, összesen 14 gyermekkel, ezek közül 5 elhalt, és az 1894. évben jobb hazába költözött édes anyjának koporsójánál, mely felett a bánatos férj és családapa felhívása folytán, alulírott tartott gyászbeszédet, a bus özvegy édes atyával együtt 9 gyermek hullatta a fájdalomnak és nagy veszteségnek könnyeit. Lelkészi fizetése csak arra volt elegendő, hogy családjának nagyszámú tagjait tisztességesen táplálhatta, de már arra nem áldozhatott abból, hogy fiait tanulói pályán neveltesse, hanem azokat iparos pályára adta. Gyermekai: Károly, József, Kálmán, Mari, Nagy Imre m.-telegdi tanító neje, Dániel, Ödön, Erzsébet, Piroska és Rozália.

Szeretett élettársának Harmathi Rozáliának halála óta szomoruan teltek a testileg meggyengült lelkipásztornak és özvegy családfőnek napjai, mignem a mult év őszén a betegség ágyába szegezte; és bár vele lakó leányai a legnagyobb gonddal és szeretettel vették is körül, a folyó év kezdetétől fogva már nem hagyhatta el nyoszolyáját. Halála előtt pár héttel ágyához kérte a presbyterium tagjait s tőlök, mint hajdan Pál apostol az efézusi vénektől, érzékenyen elbucsuzott. Szemei az utolsó napokban meggyengültek annyira, hogy semmit sem láthatott, csak is hangjukról ismerte meg látogatóit. De bár testileg meggyengült is, érezvén a megoszlatatás idejének közelségét, de lelkileg a legutolsó percekig erős volt, a mennyiben környezetéhez vigasztaló szavakat intézett s beteg ágya mellett siránkozó gyermekeire áldását adhatta.

Február 7-kén vasárnap reggeli 4 órakor végezte be elég hosszúra terjedt életpályáját, életének 73-ik, lelkipásztori hivatalának 43-ik esztendejében. Halálát jelzette már reggel a toronyba kitűzött gyászlobogó, majd a bus harangszó. Temetése február 9-én délelőtt igen kellemetlen, hózivataros időben ment végbe a gyülekezet és tisztelőinek nagy részvéte mellett. Megjelentek a rendkívüli rossz idő daczára is a szomszéd egyházak lelkészei, tanítói igen szép számmal. Koporsójára özv. Nadányi Gyuláné, Nadányi Miklós, Csapó Sándor földbirtokosok és a presbyterium koszorukat helyeztek és a presbyterium a templomban az urasztala korlátját, papiszéket, szószéket gyászleppel húzatta be, hogy külsőleg is jeleztették a mély gyász, mely a gyülekezeti tagok szívét eltöltötte. A tisztelet és kegyelet jelvényeivel ellátott koporsó a lelkésztársak által a templom előcsarnokába vitetvén, a megboldogult óhajta szerint alulírott mondott a zsufolásig megtelt templomban, a boldogult családi és hivatali életére alkalmazott imádságot, a Borbély Imre leánytanító vezetése alatti polgári dalárda pedig szabatosan előadott gyásznépeket zengett. A templomtól a presbyterium tagjai vitték ki a temetőbe jó lelkipásztorok koporsóját, és a sirnál Vértessy Mór bihartordai lelkész tartott hatásos gyászbeszédet, átadván a sir sötét üregének tisztelt és szeretett pályatársunkat, hogy szeretett élettársának hamvaival egy sírban s az előtte elköltözött gyülekezeti tagok közelében aludja hosszú siri álmát a hű férj, a jó családapa és a buzgó lelkipásztor. A dalárda gyászdalának és a siri ének elhangzása után feldobborult a sírhalom az ur hű szolgájának hamvai felett. Nyugodjék békével s legyen áldott emlékezete!

Annak megemlékezésével, hogy a boldogultnak temetési költségeit az egyház viselte s hogy az elhunyt pályatársunk személye és családja iránt mindig meleg szeretettel és jóindulattal viseltető Nadányi Miklós p.-kovácsii földbirtokos s egyházmegyei gondnok úr, a vidékről egybegyűlt lelkészeket és tanítókat, a temetés végeztével, vendégszerető házához meghívta és kedves nejevel együtt vendégszeretben részeltette, bezárom tudósításomat.

Zsáka, 1897. márczius 9.

Vadon Miklós,
ev. ref. lelkész.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

A járm-i ev. reform. egyház életéből.

„A melyek régen megíratlak, —
a mi tanuságunkra irattak meg!“
Róm. XIV. 4.

Járm, mint polgári község fekszik Szatmármegye északi oldalán, épen a megye szegletében, Papos, Ór, Hodász, Nyír-Megyes falvak szomszédságában, fél mértföldnyire Máté-Szalka mezővárostól; mint egyház a nagykárolyi egyházmegyébe van kebelevezve; bir 800 lakossal, kik leginkább földmíveléssel foglalkoznak.

Mint legtöbb községnek, egyháznak eredetét, úgy Jármnak is származását, keletkezését kellő adatok hiányában, a bizonytalanság, a mult homálya takarja; annyit azonban egyes feljegyzésekből biztosan lehet következtetni, hogy ez egyház majdnem egy idős a reformációval!

Az egyház s község származására nézve legvalószínűbb s útba igazító tájékoztatást nyújt ez egyház egykori lelkészének, Kézi Sándornak, jegyzőkönyvünk egyikében tett eme részint szájhagyomány, részint régi elavult iratokból kiböngészett feljegyzése, melyet itt szóról-szóra közölni érdemesnek tartok. A Kézi Sándor egykori elődöm emlékirata így hangzik:

„Az eklézsia eredete mély homály alatt van; valami szájhagyomány erősen uralg nemcsak helybeliek, hanem *idegenek* közt is, hogy a határ „Görgés“ nevű részén, mely a *Görgei*-családról neveztetett így, volt valami szállás vagy tanya a *Görgei*-család birtokában, s ez a tanya költöztetődött e mostani helybe, mely *Görgeinek* egy *Jármy* nevű vejéről *Jármi* nevet kapott. Ezen szájhagyomány folytán az is áll, hogy *Jármi* falu nem valami nagy régiség; s meglehet, hogy már alakulása idejében, legelőben is reformált egyház alakult kebelében. Akkor lehetne ugyan azt mondani egész biztossággal, ha valahol írásbeli adattal igazolhatnók, de ez nem lévén legalább kezeink között, bizonyító erősségül azt hozom fel, hogy semmi nincs falunkban, a mi csak annyira is felmenne e legrégebb időkbe, mint egy harangunk által igazolt adatunk 1602-ről és a templomi szószerk 1630-ról, melyek bizonyosan nem voltak más felekezetéi, mint épen a miénk; a mi *Jármi*-i egyházunké. A szószerk egy szegyszögletű kis faalkotmány; ez művészi tekintetben nem nagy kincs; belső magassága negyedfél sukk; a templom piaczára néző oldalán együgyű czirádák közt ily emlékirat áll,

belül a baloldalon: B A a jobboldalon: N R B
F R 1630.

A papi ülőszék fedelének külső szélén, igen szép s tiszta nyomtatási betűkkel: N. D. Elizabetha Toth consors P. ac. G. D. Stephano Kulin de B. H. (azaz Bánhegyes) pronepotis E. cond. Nicolai Balázsházi; sedem hanc fieri curavit a. o. 1768. V. D. Ministro Stephano Balázsi.

Van egy fedeles szék a *Kulin*-család birtokában, mely három külön kivágott ülést ad; a fedél külső szélén nagy betűkkel ez van: „Non bene conveniunt, nec in illa sede morantur, majestas, amor livor et virtus, virtus manet“ — esztendőszám nélkül; de mindenestre régi mű, meg lehet a kathedrával egy időből való.

Ez a két darab régiség a templomban; de valamint általában az egész belső szerkezet, úgy nemkülönben maga a templom és torony nem régi, melyek még most is élő tanuk tudomására épültek. Nevezetesen egy régi elavult anyakönyvben feljegyezve ez áll: A nemes *Jármi* eklézsia el kezdte ujonnan építeni az ő közötté virágzó Istennek templomát kőből, némely kegyes jóttevőknek, adakozások és a magok tulajdon költségek szorgalmatosságuk s fáradságuk által Tiszteletes Kapitány József úr prédikátorságában és Tek. Bánhegyesi Kulin Ádám úr főkurátorságában, s Ns. Vitézlő Kemecsei Székely Mihály úr vicekurátorságoknak idejében, az 1798-ik esztendőben, szent Iván havának 11-ik s több következő napjain, melynek kőfala s a torony fundamentoma ugyanabban az esztendőben meg is építetett; ugyan ezen anyakönyv 167-ik lapján ez találtatik: Az 1805-ik esztendőben építetett fel a templom mennyezete, a toronyról pedig az van feljegyezve, hogy az 3 év lefolyása alatt épült fel és reá a gomb feltéttetett 1823. aug. 17. Molnár Ferencz prédikátorsága, Bánhegyesi Kulin Gedeon főkurátorsága, Rácz Péter vicekurátorsága, Veres György egyházfőisége idejében.

A torony kőmunkáját nagykárolyi lakos Fok Ignác, az ács munkát doboosi lakos ó hitű Gábor János végezte.

Mindkettőnek szerződése ma is megvan az egyház irattárában. Tiszta emlékezet van felőle, s különösen *Szinfalvy György* idős ember által előszóval az adatik elő, hogy a *mostani* templom helyén, annak előtte volt egy *fa templom*; elmondja, hogy denevérek, kigyók tanyáztak a repedezett falakban, s hol vették magukat? így magyarázza: a templom körül temető volt, melyből néhány fejfa megvolt nemrég is, még nincs 30 éve és szinte a templom alatt temetkező gödrök kripták voltak, melyekbe a templomból lehetett bemenni; s beszélt: nóm nagyanyja is oda volt temetve; beszélt, hogy mikor a mai templom alapjának a gödrét ásták, nagy rakás embercsontot szedtek össze és egy más helyen együtt temették el.“

Kézi Sándor egykori elődömnek ezen feljegyzései egyházunk s községünk eredetére nézve igen fontosak és sok valószínűséggel bírnak. E jegyzetben említett „*Görgés*“ nevezetű hely határunkon, az *Órbe* vezető országút által keresztül vágatva ma is meg van; mely lapos, vízenyős, süppedékes voltánál fogva, épen nem volt, ma se volna alkalmas arra, hogy ott falut alkosanak őseink; ennél fogva jobbnak látták falu helyéül választani e területet, a hol ma *Jármi* fekszik. Egyházunk régiségét igazoló tárgy gyanánt, nagyon csodálkozom, hogy nevezett elődöm nem említi (a régi szószerk és harang mellett) egyik nagyobbik 1689-ben készült úrvacsorai kannánkat, melyre egy kétéjú sas (!) van bevésve, és egy gyönyörű himzésű s *Kulin Éva* által adományozott 197 éves urasztali kendőnk, melyek szintén ez egyház régiségét igazolják. Az egyház régiségét igazolja azon körülmény is, hogy ez egyház papja 1648-ban *Jányádi János* volt; ezt igazolja, ugyancsak *Kézi Sándor* egykori elődöm által tett emez érdekes feljegyzés is: *Mi Szathmár vármegyében Jármi* nevű faluban lakozó *Lőkös András*, *Balázsházi Miklós* uram jobbagia *Döcső András* és *Nagy Gergely*, *Jármy Gergely* uram jobbagi, adjuk tudtára mindeneknek, kiknek illik ez levelünknek rendiben, mivel ugyan ezen *Szathmár* megyében, ugyan ezen *Jármiban* lakozó egy *Olá András* nevű alias *Sorbán András* jobbagia valami dologban vétvén ü keme ellen, mely dologért ü keme meghfogván, mi kezességen ü kemétül kivesszük, negyven magyar forintig, ily formán hogi ha a megh nevezett jobbagi eltalálna szökni; és mi nem akarnánk ütet keresni, az felől megirt summát az negyven forintot mindenütt minden marhámból megvehessék, minden perpatvar nélkül. Ilyen Tiszteletes és nemes közönséges személyek előtt u. m. Nemzetes *Jármy Gergely* uram, és akkorbeli *Jármi* prédikátor *Jányádi János*, és *Tót András*, *Tót István*, *Döcső András*, Anno 1648 8 octóbris.“ Ez egyháznak lelkipásztorai közül *Jányádi Jánost* ismerjük, mint legrégebbet elődeinek neveiről hallgat az irás; pedig már itt 1602-ben is volt egyház, ezt igazolja az 1602-ben öntött harang, melyről *Kézi Sándor* feljegyzése, és a legrégebb anyakönyvünk első lapja is megemlékezik.

Az egyház régi nagyobb harangja meg 1741-ben öntetett; ebből az következik, hogy eleinte csak egy kis harangja volt az alakuló egyháznak, s a mint a gyülekezet izmosodott, öntettek még egy nagyobbat is. E harangok azonban körülbelől mint igen régiek, elhasadtak és újra öntettek, a nagyobbik az 1810. esztendőben *Gál András* lelkész idejében, a kisebbik pedig *Cserépi György* által 1841. esztendőben; s e két harang van ma is használatban. Hogy e régi harangok lettek újra átöntve, igazolja azon körülmény, hogy a mai nagyobb harangon épen az a felírás („O quam Gloriosum et admirabile est nomen tuum Domine“) van, mint a régi

nagy harangon volt; a mai kisebb harangon pedig ez olvasható: „A jármi reformata eccla öntette Ns. László Sándor által R.-Kis-Gejőczbe 1841.“; a régi 1602-ben öntött kis harangon pedig csak ez volt olvasható: „Jármi Harangh 1602.“

Az egyház régiségét igazolja legrégebbi anyakönyvünk lapjain feljegyzett *lelkészi* érdekes és ma vékony jövedelmet mutató régi fizetéslevél is, melyet curiosum gyanánt szóról-szóra itt közleni nagyon érdemesnek tartom:

„A Jármi Tiszteletes Prédikátor és Rector uraimék fizetések e szerint vagyon: 1-ör minden egész bér fizető gazda tartozik adni 2 kereszt gabonát, 8 krajczárolat, és 2 kereszt buzát. 2-or két részt a gazdáknak egy szekér fát, harmadik részt pedig Rector uramnak, ezen fa mind jó szekérrel legyen, mivel aze'ött két szekérrel adtak. 3-or minden fél bért fizető gazdák adnak egy köből gabonát és 4 krajczárt, 4-er Az özvegy asszonyok adnak 5 singnyi vásznat, vagy ha megváltiak egy máriást; harmadrésze ennek az iskola mesteré. Végre mind a Prédikátor, mind a Rector uraimék számára annyi tengeri földet tartoznak megszántani, a mennyi szükséges. Helyben hagyatott 1810. febr. 20-án tartott gyűlésben. E chárta az akkori kor igényeit tekintve, jobb volt a mainál.

A régi kor elmaragottságára, ebből kifolyólag a régi primitív anyakönyvvezetésre (a mi akkor jó volt) érdekesnek tartom legrégebbi anyakönyvünknek (melyben nincsen semmi rovatkozás) pár esketési bejegyzését ide írni:

- „1780. Ns. Szabó János hozott feleséget Örbül.“
- „1781. Pap György hozott feleséget Paprul.“
- „1782. Paposi Kis György vette el — Ilonát.“
- „Pető Jankó vette el Szarlányi Évát.“
- „Ns. Pető József Kovács Peti özvegyét.“
- „Kincses István koldus Szikra Katát“ stb. stb.

Régi jegyzőkönyvünk feljegyzéseiből azt is tudjuk (ha legrégebbi jegyzőkönyveink s anyakönyveink egy itteni nagy tűzvész alkalmával midőn a parochia is elpusztult, meg nem semmisültek volna; egyházunk életéből még sokkal többet tudnánk) hogy az ide két kilométernyi távolságra eső paposi ref. anyaegyház Járminak régen filiája volt, (ma is annak kellene lennie, mivel Paposon Isten ellen való véték sanyargatni a lelkészt) igazolja ezt egy 1744-ben kelt s jegyzőkönyvünkben olvasható eme bejegyzés: „Mi Tekintetes nemes Szathmár vármegyében, Jármi nevű helységben lakó nemesek és bírák, per presentes recognoscáljuk, hogy ugyan ezen nemes vármegyében levő, de a szabolcsi sz. districtushoz adjungáltatott Papos nevű helység filiális ecclesiája levén Járminak, míglen állott és virágzott; most pedig mind az Isten ítéti, mind pedig e világ irigysége miatt megfogyatkozván, Viczmándi Gábor a templomot, melyet reformátusok bírtak violenter a fine commisione caesarea occupalta, az Isten dicsőségére szentelt Ur Jézus szent sacramentomainak diszes kiszolgáltatására való eszközöket kezünkhöz vettük, ily formán, hogy ha Isten Papost megépíti, azon szent eklézsia lakosainak kezekbe szolgáltatjuk, melyek eddig tartották, nemzetes vitélő Tordai Bálint és hites társa Szegedi Zsuzsanna uram s asszonyom kezeknél; melynek Lajstroma így vagyon: 1-ör egy ezüst pohár aranyos, fél iccés, 2-or egy ón kanna, 3-or egy ón tányér, 4-er két selyem keszkenő, egyik veres csikos, vesszős, másik karmazsin szín kékés, 5-ör Slézsia gyolcs keszkenő, karmazsin szín, selyemmel, aranynyal varrott, 6-or gyolcs abrosz, fekete selyemmel varrott, 7-er sáhos abrosz

selyem szélű; Anno 1744. Juni. akkori méltatlan szolgáló a két eklézsiaiban volt Madocsai Mihály, coram me Andreas Kulin, coram me Petro Kulin, coram me Stephano Kőmives. Kivülről pedig az átvételt elismerő okmányon ez van írva: A. o. 1746. 13 Junii Paposon lakó nemzetes vitélő Tordai Bálint uram conferalt az nemes jármi eccla számára három márjásokat Veres Minály hadnagyságában, Madocsai Mihály prédikátorságában. E nemes jármi szent ecclesia a benn specifikált Urasztalához tartozó eszközöket a ns. paposi ecclesiának helyes és törvényes kívánságára kiadta, minden hiba nélkül. Signatun Jármi die 4 Juli 1797. Földváry János, R. Szombaty János György, R. Szombaty Sándor m. u. Coram me Alex. Kulin, de Bánhegyes; Coram me Adamo Kulin de Bánhegyes.“

Erős a hitem, hogy tekintve az idők jeleit, midőn oly kevés ifju vállalkozik napjainkban a papi pályára, midőn ijjesztőleg elnéptelenedtek papnöveldeink, idővel Papos és a hozzá hasonló csekély jövedelmet nyújtó egyházak nem fognak több lelkészt kapni üresedés esetén, hanem filiáltatni fognak, s Papos is visszafog csatoltatni ismét Jármihoz; s e két egyház terhet egy lelkész kényelmesen elvégezendi.

Kósa Ede,

ev. ref. lelkész
s egyházmegyei tanácsbíró.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— *Még egyszer e helyen felkérjük azon t. olvasóinkat, kiknek a lap irányában hátralekos tartozásaik vannak, hogy azokat haladéknélkül szíveskedjenek beküldeni, mert — fájdalom! — nem pusztá szólam, hanem szomcrúvalóság, hogy különben a lapot tovább fenntartani nem tudjuk.*

— Az egyetemes ev. ref. konventnek márczius 31-én kezdődő ülésére főtiszt. Kiss Áron püspökünk márczius 27-én, Tóth Sámuel főjegyző márczius 29-én, gróf Degenfeld József egyházker. főgondnok, továbbá Kiss Albert és Lengyel Imre márczius 30-án utaznak el Debreczenből Budapestre. Szabó János és Széll Kálmán esperesek, mint a közalapi végrehajtóbizottság tagjai, már f. hó 26-án a fővárosba utaztak.

— Az ev. ref. egyetemes tanügyi bizottság márcz. 18. 19. és 20. napjain tartotta ülését Budapesten Joó István elnökle alatt. Jelen voltak Szász Károly, Baksay Sándor, H. Kiss Kálmán, Czike Lajos, dr. Horváth József, Szekeres Mihály, Parádi Kálmán, Kenessey Béla, Váró Ferencz, Fejes István, Kérészy Barna, Radácsi György, György Endre, Tóth Sámuel és Molnár Sándor jegyző. Az elnök melegen üdvözölvén a b. tagokat, előadja azon tanügyi főbb mozzanatokat, a melyek a mult ülés óta felmerültek s a tárgysorozatot, a melyet a gyűlés elfogad. Bejelenti egyuttal elnök, hogy Szász Domokos püspök elfoglaltsága, Kiss Albert pedig betegsége miatt nem jelenhetett meg. Indítvány tétetett az iránt, hogy mivel a közoktatás minden fokán változtatásokra, törvények módosítására vagy új törvények hozatalára törekszenek, azon tekintetből, hogy az eshetőségek egyházunkat se találják készületelelenül, bizza meg a bizottság a nép-, közép- és felső iskolai előadókat, hogy a szakkörükbe eső tanügyi kérdéseket tanulmá-

nyozzák s adjanak véleményt arra nézve, hogy mi lehetne a mi álláspontunk a) a népiskolai törvény revíziója, b) a középiskolák beosztásának vagy tantervének változtatása s c) a felsőbb iskolák törvényvel való szabályozása esetén. E vélemények egy augusztusban tartandó rendkívüli gyűlésben volnának tárgyalandók. Továbbá minthogy a felsőbb isk. kérdésekre csupán a theol. és bölcs. akadémiákon van előadó, a jogi szakra is választassék egy előadó. A bizottság ez indítványt elvben elfogadta; a részletekre nézve a tárgyalások rendjén határoz.

Az előadók közül először H. Kiss Kálmán olvasta fel a népoktat. törvények revíziója tárgyában nagytanulmányokkal készült terjedelmes munkáját. A bizottság a kérdést most napirendről levéven, megbizta előadót, hogy csak az alapelvekre való tekintettel készítsen munkát, a melyek szerint az 1868. törvény s a többiek is módosítandók volnának. Ez lesz a feladata a közép-és felsőoktatás szakelőadójának is. A jogi szakra előadót dr. Ballagi Gézárt választották meg.

A tanítóhiány kimutatására H. Kiss K. által javasolt rovatot mintát elfogadták; a statisztika összeállítását 3 évenként óhajtja a bizottság. Az 1896/7. isk. év adatait a jövő 1898. márcz. 1-ére kellene az elnökhöz áttétetni. A *tanítótólvaltozásra* nézve felkérik a konvent, hogy szabályrendelettel mondja ki, hogy a változás csak a tanév elején vagy végén történhessék, tanév közepén csak rendkívüli esetben.

A tiszántúli egyházkerület felterjesztése folytán a *német nyelvről* a tanítóképzésben taníttatása került tárgyalás alá. Az 1883. konventi terv mellőzi, de a miniszter a törvényre támaszkodva taníttatását követeli. a debreczeni képzésben is, a hol eddig nem tanították. A bizottság azt javasolja, hogy a konvent egyelőre rendelje el a német nyelv tanítását a debreczeni képzésben is. De minthogy azt a célta, a mit ezzel elérni akarnak, t. i. hogy a növendékek a könnyebb irányu német paedag. munkákat olvashassák, nálunk (tisza magyar vidéken) ugy sem lehet elérni, s már a magyar irodalom is eléggé fejlett arra, hogy abból a tanítókép. növendékek bőséges szellemi táplálékot nyerjenek, s más tárgyakkal jobban értékesíthetik az időt: a bizottság javasolja, hogy a konvent kérje fel a minisztert, hogy a debreczeni tanítóképzésben a német nyelv tanításának sürgetésétől álljon el.

A tanítók *ötödéves korpótlékára* nézve felkéri a bizottság a konventet, hogy figyelmeztesse az egyházakat, hogy a korpótlékok fedezéséről gondoskodjanak és pedig vizsgálják meg, képesek-e saját erejükből fedezni s ha csak lehet, fedezzék abból, mert az állami segély beavatkozással jár; ha pedig saját erejükből fedezni nem képesek, az 1893. XXVI. tcz. végrehajtása tárgyában kiadott 1894. min. utasítás 17. §-ában felsorolt okiratokkal felszerelt s a miniszterhez címzett folyamódványaikat az illető tanfelügyelőkhöz ápril 10-ig felelősség terhe alatt terjeszszék fel. (A baj csak az, hogy egy cseppet el méltóztattak késni az utasítással, mert egy hét mégis csak kevés arra, hogy mindezeket alaposan véghezvigyék a kerületek, a megyék s aztán az egyes egyházak. Szerk.)

Azután Váró Ferencz középisk. szakelőadónak a gymn. *tanönyvekről* szóló jelentését, a nem ref. középisk. növendékek vallástanítását és a főfelügyeletet tárgyazó javaslatát elfogadták.

A *csurgói, sepsiszentgyörgyi, szászvárosi* gymnasiumok államsegély kérvényeit pártolólág terjesztik fel

a *rimaszombati* nem, minthogy az 1896. évi 62. sz. konv. jegyzőkönyvnek nem felel meg.

Radácsi György theol. szakelőadó a lelkészképesítő bizonyítványok általános osztályzatának megállapítására nézve tett javaslatot, mely szerint *jeles* általános osztályzatúak azok, kiknek jeles tanjegyeik mellett legfeljebb egy jó van; *jó* által. osztályzatúak, a kiknek két kielégítővel szemben legalább ugyanannyi jeles, vagy jeles és jó vegyes, vagy jó tanjegyeik mellett legfeljebb egy kielégítő van; a többiek kielégítők lesznek. Az írásbeli dolgozatok tanjegyei beszámítandók. E javaslatot is elfogadták.

Ugyancsak Radácsi javaslatára a gymn. *vallás-tanárok* minősítése lenne: jeles osztályzat mindkét lelkesi vizsgálaton, vagy theol. magántanári oklevél.

Egyebekről később.

— **Márczius 15.** Lapunk legutóbbi számából, akaratunk ellenére, térhiány miatt kimaradt, de el nem maradhat arról az egyszerűségében is szép és lélekemelő ünnepélyről való megemlékezésünk, a mely márczius 15-ikén e nagy nap emlékére rendeztetett a debreczeni ev. ref. felsőbb leányiskolában. Nagyszámú hölgyközönség mellett Kiss Áron püspök, Kiss Albert, K. Tóth K. lelkészek, Simonffy I. egyházi főgondnok, Szinay Gyula orszgy. képviselő, Bartha Mór nyug. lelkész, Sass Béla akad. igazgató s több főiskolai tanár jelentek meg. Az ünnepélyt az intézet nagyérdemű igazgatója, Dóczy Gedeon nyitotta meg, tartalmas beszédben fejtegetvén az ünnepély jelentőségét paedagogiai és hazafias szempontból. A megnyitás után az intézet növendékeiből alakított énekkar adta elő Vargha József énektanár vezetése alatt Erkel Imáját a Bánkban operából nagy hatással és emelkedett hangulatot ébresztvén a hallgatóság körében. Az ünnepély központját az intézet egyik jeles tanítónőjének, Koós Ottiliának alkalmi felolvasása képezte, melyben a honleányi szív melegségével, élénk színezéssel s meglepő tömörséggel vázolta a 48-iki eseményeket és ezeknek előzményeit s helyes történelmi érzéssel vonta le a tanulságokat s kötötte össze a multat a jellel. A zajos tetszéssel kísért felolvasás után Szabó Vilma és Kovács Irma intézeti növendékek csinos szavatai, záradékul pedig a Hymnus éneklése következett. — Megemléjtük egyúttal, hogy a főiskolai ifjúság szintén megtartotta e napon szokásos délutáni ünneplését a collegium udvarán és az emlékkertben. Amott Nagy Gyula joghallgató olvasta fel testvéreinek, Nagy Béla joghallgatónak gondosan kidolgozott alkalmi beszédjét, szónoki hévvel, csinos előadással; Bagaméry Károly theologus pedig élénk hatás mellett szavalt a Kun Béla joghallgató pályanyertes ódáját. Az énekkar járult még, mint máskor is, szép darabjaival a lelkesedés fokozásához, a mely az egész nagy közönséget áthatotta. Az emlékkertben Csajághy Károly joghallg. szavalt a nagy hatással a Nemzeti Dalt. Akadémiai ifjúságunk ez alkalommal is a komoly törekvés és hazafias lelkesedés szerencsés összhangját tüntette fel.

— **Nyílt kérdés T. Lévai Mihály úrhoz.** Kedves barátom! „Csodálatos egyenlőség“ című, a dolog meritumára nézve teljesen osztott, e b. lap hasábjain csak imént megjelent cikkelyedben, témád illusztrálása végett hivatkozol egyebek között szatmári egyházmegyénkre is, azt írván: „Annyira csodálatos egyenlőség ez, hogy épen nem tűnik föl következetlennek ama szatmármegyei javaslat, mely a papi fizetést 800 frtban, az esperesét 3000 frtban, a püspökét 10,000 frtban kívánja megállapítani.“ Olvasván cikkelyed eme részét, menten megpróbáltam utána kutatni: hol, mikor születhetett egyházmegyénk

eme propositioja. Kutatva-kutattam emlékeim között s nem találtam nyomára. Annyit egész határozottsággal mondhatok, hogy a közeli években e nemű propositiót nem látott hivatalos egyházmegyénk, tehát nem is javasolható felsőbb fórumon. A korábban mult években lehetett e nemű törekves, de én annak sem bírok nyomára jutni, a mi a szorosán vett egyenlőségi elv alapjáról tekintve lehet visszatetsző; de a körülmények kellő latolása mellett egyáltalán nem az. Eltekintve mindettől, arra kérlek: légy szives megmondani, honnan merítetted fentidézett adatodat? Vágyvám-vágyom tudni s remélem nem fogod kíváncsiságomat kielégítetlenül hagyni. Lévéen szives áldáskívánással Majtis, 1897. márcz. 17. hived F. Varga Lajos.

— **Kossuth-gyászünnepélyt** rendezett márczius 21-én, vasárnap délután főiskolánk hazafias ifjúsága a kollégium dísztermében, szép közönség, többek közt Kiss Aron püspök úr s több főiskolai tanár jelenlétében. A főiskolai énekkar megható gyászdala után Bagaméry Károly theol. szavalta hatással Kun Bela jh. sikerült odáját, utána Fél Boldizsár jh. tartott csinos emlékbeszédet, a melyben az elhunyt nagy hazafi történelmi alakját igyekezett az ünneplő közönség elébe állítani. Az elismerést érdemlő dolgozat után Szabó Antal theol. tetszéssel fogadott szavalata s végül ismét az énekkar szabatos és felemelő előadása következett. Örömmel látjuk, hogy ifjúságunk élénk érzéket tanusít nemzeti nagy eszményeink s a haladás és annak feltétele: a komoly munka jelentősége iránt.

— **Köszönet és hála.** B. e. Nagy Lajos, volt encensenci ev. ref. lelkész árvái részere adakoztak: Mikolay György ivén 15 frt, Láposy János ivén 9 frt 50 kr., „Hajnal”-alap és dr. Szabó Aladár 6 frt, Soltész Farkas, Csánki Bénéiamin, Ujfalussy Béla, Görömbei Péter esperes 5—5 frt, Gencsy Albert e. m. gondnok 4 frt, Kovács Lajos t.-képezdei igazgató ivén, Szabó János ivén (Szema, Somogy m.), Kövendi Dénes 3—3 frt, Nagy Dániel ivén (Nagy D. 1 frt, v.-pércsi egyház 1 frt, özv. Mezei Endréne 50 kr.) = 2 frt 50 kr., Pótor Elemér, Rácz Gyula (ügyvéd, Enying), Baksay Sándor (K.-Szt.-Miklós), Baráth Imre, Vitéz János nyug. lelkész 2—2 frt, Kálmán Dezső, Czike Ferenczné, Szabó József (A.-Megyes), Szabó Zsigmond (Győr) 1—1 forint, Raksányi Károly (B.-Henyé), Lévay Gábor 50—50 kr.; együtt 81 frt, melyért fogadják a jószívű adakozók az árvák nevében is hálás köszönetemet s a kiket Isten úgy áldott meg, hogy az ilyen szent célra adhatnak, szíveskedjenek adományaikat hozzám juttatni. N.-Kálló, 1897. márcz. 20. *Görömbei Péter*, esperes.

— **Verbőczy-ünnepélyt** rendez debreczeni ev. ref. jogakadémiánk hallgatóinak önképzőköre f. évi április 3-án d. u. 5 órakor a városháza nagy tanácstermében a következő programmal: 1. Alkalmi beszéd, tartja dr. *Kérészy Zoltán* jogtanár. 2. Óda Verbőczy emlékére, írta *Kun Bela* joghallgató, szavalja *Árva Béla* joghallg. 3. Verbőczy élete, írta és felolvassa *Konrad Ernő* jh. 4. Zárszó, elmondja *Nagy Béla* jh. A komoly törekvésű ifjúság kegyeletes ünneplése megérdemli a közfigyelmet.

— **Ajánkozás.** Egy özvegy ev. ref. tanárné, a ki a háztartás minden feladataiban kiválóan jártas, akár a háztartás vezetésére, akár magasabb műveltségénél és koránál fogva anyahelyettes gyanánt tisztességes úri házhoz szívesen elmenne. Bővebb tájékozást a szerkesztőség nyújt.

TARTALOM-JEGYZÉK: Az evangelizációról. Ferenczy Gyula. — Felekezeten kívül állók-e a baptisták és a nazarénusok? Nagy Sándor. — Tárca: Az „Üdv hadserege”. Eröss Lajos. — Tanügy: Milyen is hát az a tanítói fizetés?! Vadas Gyula. — Irodalom. — Nekrológ: Bakos József 1824—1897. Vadon Miklós. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: A jármi ev. reform. egyház életéből. Kosa Ede — Különfélék. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat tanári állásra.

A **székely-udvarhelyi** ev. ref. collegium főgymnasiumánál egy újonnan rendszeresített **történelmi és latin nyelvi** rendes tanári szék a folyó evi egyházkerületi közgyűlésen választás útján be fog tölteni.

E tanszék évi javadalma 1200 frt alapfizetés, öt ízben járó 100 frt ötödéves korpótlék és 200 frt lakbér-illetmény.

Pályázni óhajtók fölhivatnak, hogy vallásukat, képzettségüket, eddigi szolgálatukat, védkötelezettségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal fölszerelt és az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgatótanácsához címzett folyamodványukat, a székely-udvarhelyi ev. ref. collegium Előjáróságához 1897. évi április hó 30-ig nyújtsák be.

Csakis ev. ref. vallású egyének pályázatait vétetnek tekintetbe.

A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíj-intézetnek jogosított és kötelezett tagja s állomását 1897. szeptember 1-én köteles elfoglalni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató tanácsától.

Kolozsvártt, 1897. márczius hó 10-én.

Szász Domokos,
ev. püspök, mint elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Pályázat

a felső-bányai ev. ref. fitanítói állásra.

Évi javadalom:

100, azaz egyszáz o. é. frt lakbér.

500, azaz ötszáz o. é. frt készpénz havi utólagos részletekben az egyházi pénztárból a lakbérrel együtt fizetve.

A nőtelen tanító 1 szobából álló lakást az iskola épületében fűtéssel együtt használhat. Ha családos: 32 köbméter tüzfát kap beszállítva.

Kötelesség:

1—VI. osztályból álló fiukat tanterv szerint tanítani, lelkész akadályoztatásakor és kanonikus órákon szószéki szolgálatot teljesíteni.

Pályázhatnak okleveles tanítók. Segédlelkész tanítók előnyben részesülnek.

Szabályszerűen felszerelt kérvények f. évi ápril 15-ig a ref. lelkészi hivatalhoz intézendők

Az állás azonnal elfoglalandó választás után.

F.-Bányán, 1897. márczius 22.

Papp Márton,
főgondnok.

1—2

Nagy Lajos,
ev. ref. lelkész.